

en la ciudad, el cual haya de jurar en poder del prior de jurados de haberse bien y fielmente en su oficio. Que haya de tener muestras de la calidad de la plata que se trabaja en Zaragoza, á saber: plata de ley, plata de reales y plata acendrada, y examine y pruebe las piezas que se fabriquen, con un buril, marcándolas con la de la ciudad en caso de ser buenas y legítimas, é interviniendo un maestro platero que se nombrará anualmente, para aquilatarlas. En la marca se pondrá el año para que conste quien intervino en la operación. El platero que vendiere plata sin marcar, caso que no sea lícita, incurrirá en la pena de 500 sueldos, y de 60 si fuere de la ley necesaria. Los bienes de los plateros contraventores respondían de estas multas, no obstante *firma*, apelación ú otro cualquier impedimento ó recurso.

Se establecen otras disposiciones de menor importancia, todas las cuales se reprodujeron en las ordenanzas de 1680 y en las que posteriormente se dictaron.

RICARDO DEL ARCO

C. de la Real Academia de la Historia

APLECH DE DOCUMENTS DELS SEGLES XIe Y XIIe PER A L'ESTUDI DE LA LLENGUA CATALANA

(Acabament)

No volíem aportar cap jurament feudal per haverne estat ja publicats en bon nombre y molt interessants desde'l punt de la llengua vulgar. Ab tot, n'indicarem alguns que's troven transcrits en lo Cartoral d'Urgell.

Lo Comte Ramón Borrell de Barcelona, germà d'Ermengol I d'Urgell, jurà feultat, entre'ls anys 1010-1018 al bisbe Sant Ermengol, contra'ls comtes de Besalú y Cerdanya: «De ista hora in antea *no dezebere... no la tolre ne no len tolre...* a tenere et a defenere contra omnes homines... et ipsum adiutorium sine engan *fare...* nullam compagna no *tenre ne no aure ne no prende ab B. comite de Bisillú...* istum sacramentum *sil tenre e latendre com scies escrits* si Ermengaudus mihi non foras fecit».

En lo testament atorgat per Borrell, fill de Riquildis, al citat bisbe d'Urgell y per lo tant corresponent als anys 1010-1035, hi llegim: *sil tenre e latendre chom ci es escrit* y quan *me comonra pro nomine* de isto sacramento *no len deseubere* per nullum ingenium.

Y en altre del meteix temps, fet per un tal Bernat al esmentat prelat d'Urgell per rahó del castell de Figuerola, se diu: *fidels len sere e sed len portare, no li uedare entrar ne exir ne estar ne guerreiar*.

Molt important per la llengua catalana és altre jurament, també

dels anys 1010-1035, fet per lo Comte d'Urgell al bisbe Sant Ermengol: Ego E. comes de ista hora in antea adiutor *sere* per fidem sine engan ad E. episcopo... super omnes homines... unde E. episcopus me *pregara*, exceptus ipsos meos homines *on dret fer li podre o consel segons sa uolentad*. Ego E. comes de ista hora in antea no *desfidare* E. episcopo ne per sacrament *nol comunre* si ipsas pignoras *nom tolie*... Ego E. comes de ista hora in antea si fores factura fac aut fores facturas ad E. episcopo, infra ipsos primos C. dies quod tu E. episcopus *mo querellaras o men pregaras* sine meo engan *si to emennare* ego E. comes ad te E. episcopo ad iudicium de duos tuos homines et de duos meos si concordant de ipso iudicio, *si tu* E. episcopus *rezebre o uols*. Et si non concordant... ego E. comes ad te E. episcopo ipsas foresfacturas... *que feites taure emenar les te* per iudicium Dei per aqua frigida *si tu rezebro o uols o tal concell ten fare que tu recebras per ta uolentad*; et *si tu* E. episcopus ipsa mea emenna *recebre no la uolies o no lam condonues* per tua bona uolentad absolutus sum ego E. comes de ipso sacramento suprascripto et ipsas meas pignoras que ui te *pennore soltes sian*. Ego E. comes istum sacramentum *ac sil tenre* ad E. episcopo me sciente *com ci es escrit* exceptus quantum E. episcopus me soluera sine forcia per Deum et Sanctis suis.

Entre'ls anys 1036-1040, un tal Guillèm feu jurament al bisbe Erimball d'Urgell per rahó del castell de Perarrua, dient que: *castella no non gitare nec alium non i metre* sine laudamento de E. episcopo... et ad ipso castellano *iurar lor fare* predicto castro.

Los dos darrers juraments son fets al bisbe Guillèm Guifret, y, per consegüent pertanyen, als anys 1041-1075. En l'atorgat per Bonfill y referent al castell de Llanera, declara que: *postad in fare* Wilelmo suprascripto de ipso castro quantas uices mihi demandauerit... y després de la mort d'aquest prelat «*similem sacramentum hen fare*» al successor. Finalment, en lo que fan una dona anomenada Guilla y sos fills Pere Pons y Guerau Pons, prometen al dit prelat d'Urgell que li defensaran la vida y béns, axí com los castells de Guisona y Sanahuja y altres que «*in antea acaptara no es li tolrem ne no len tolrem nels li uedarem ne uedar nols li farem ne no len dezebrem* de hec omnia suprascripta... adjutores *len serem* sine suo enganno et suos consilios *nol descubrim* per nullum ingenium».

Un document sens data, però que correspon al període entre 1010-1035, és la evacuació feta al bisbe d'Urgell Sant Ermengol del Monastir de Santa Grata (Senterada) y ses portenencies. Din que aquest cenobi està fundat junt al riu *Flumicel*. Los comtes Ramón y Bernat restituexen *ipso soler de pug ceruer* y dinen que les afrontacions del monastir son desde *Rialbo* fins *in ipso puio de Arbas* y fins *in ipsa fonte de Biarro de riuo de Balurs* y demunt ipsas *Gotelleras*; corrent desde'l *sarrado de Arbas ad ipsa rocha de Abelger*. Lo bisbe cedeix al abat la batllia y les iglesies desde *riuo de Riuert* fins al port de *Buin* y de *Capitella*.

Entre 1010-1035 lo bisbe Sant Ermengol d'Urgell celebra un conveni feudal ab lo comte del meteix nom. Si'l comte manca a lo pactat farà esmena dintre'ls cent jorns y se procurarà arreglar per judici de dos homens per cada part elegits, *et ipsa emenda qui iudgada er per dret facala E. comes*. Si'l prelat no volgués rebre cap satisfacció o no les li uolia perdonar *ipsas pignoras suprascriptas soltes sian*.

En un curiós capbreu de les pensions que rebia la Mitra d'Urgell en lo lloch y castell de Sanahuja, fet en temps del bisbe Guillelm Guifret, o sia entre 1041-1075, hi consten les següents anotacions: Obté la meitat de lo que surt de *ipso mercard*, excepte *ipsos pits de uacas qui sunt de ipsa sala*; la meitat de *ipso forn*. Los Batlles del Bisbe y del Senyor aniràn plegats *per ipsos celers de Sanauga et calent ipsas tonnas per compram de episcopo et faciant instare de ipsos seniores ipsi qui debent facere ostem cum asinis et cum alio atessoramento que facere debent et fiant iustatas per fidem et quando erit iustata diuidat seniore cum Kastellano et dent ad episcopum suam partem et donent destrai I. t exada I...* Ademés, té lo Bisbe per usatge en les cases de Sanahuja *legna, Kols, almols, fornaticos, ouis*, exceptat en les cases del *chauler*; te II. sous de ciuada y I. garba dels *iouers* que tenen parells; *emina I.* y I. garba dels *couinters*; *quarteres sengles* y I. garba dels *exaders*. Referent al bosch te la franquesa *ut nullus homo non cachet de tantum quantum potest homo iactare lapis de foris boscho et non aprehendat cacham*. Tot contraventor deurà satisfer al prelat, *quis prendidit unum chonil in boscho emendauit unum bouis et I. porc et nouem parilios de chonils uius*. Obté encare'l Bisbe en los molins del terme menys en lo de Castell-sallent *ad empramentum de estremugar per força* la quarta part.

L'any 26 del rey Enrich (5 idus abril), que devèm reduir al 1056 del istil modern, se feu aquesta venda: «In nomine domini ego Stefanus et Uines et Folch uobis entoribus nostris Gerallo sacerdos... uindimus uobis I. torchulario cum I. ortello... infra terminus de Kastro Rialb...» y entre'ls testimonis hi ha lo Signum Belascho. Com en los documents d'Organyà y la Seu surten algunes vegades en los segles IXe, X^e y XIe persones ab los noms de Galindo y Belasco, apar que l'autor de les geneologies de Meyà pogué inventar los personatges de Belascot y Asinari Galindo, però'ls donà indubtablement noms coneguts y usats en la nostra terra a aquells primers cabdills de la reconquesta d'Urgellet y Cerdanya.

En octubre del meteix any 26 (1056 istil modern), Guitart y Bella, cònyugues venen als consorts Enneg y Tednella, terres de la vall de *Figuls*, que afronten d'una part «in linar de Baro et de alia in ipsa cortina».

Es també interessant per la llengua'l testament que Arnall atorgà en 1058 (16 calendes de febrer any 28 d'Enrich) al anàrsen a Roma: «...Et ad ponto Valeria remaneant modios III. de *formet*... et ad

pontum Sigeris modios I. de *formet* et ipso cubo qui est in ipsa sede remaneat ad Guillelmo sacerdos scriptore simul cum ipsa mea pellicia *conillina* operta *tireizo* et ipso meo *bambez* remaneat ad Guillelmo Miro simul cum ipso orreo meo... Et ad Arnulfo episcopo remaneat ipsa mea *caldera* maiore cum *paracingles* et ipso almo *frex* qui fuit de Guillelmo abbate et precor ut michi solvat, et ad Miro mancipo remaneant ipsas meas *osas uermellas V. quartes* de ordio quem mihi debet Suniario de *Cercheta* et ipso meo scanno siue cum ipsas tabulas ad ipsa opera Sancta Maria et ad *Guitart Casta* ipsa mea *capa* et ipsa *gonnella* siue cum calcias. Ad Guifredo Papulino et ad Miro Oliba II. pellicias cum *muternalos*,... et ipso meo *tireiz* remaneat ad Sancto Jacobo Gallecie... Et ad Sancta Maria de Tollono remaneat mancuso I. quem mihi debet Guifred Fruila ad eius opera et ipsa mea letica siue cum alio lecto *tornen.riz* a Guillelmo nepoto meo. Et ad Guillelmo Gualtario remaneat *taped* I. qui fuit de arnulfo et ipsa *almocelia* optima ad ipso *pont* de Valeria cum ipsas *calsas vermellas*... et ipso *troper* cum *imner* ad Guillelmo in vita sua .. post eius dicessum ad Sancta Maria remaneant et sedeant in scrinio Petro altare. Et qui abstraxerit ab ecclesia fiat in consorcio Iude proditor... Et ad *Guitart* de Artedono ipsos meos *bacinos* et ipsa olla *eramenica* remaneat ad Guillelmo».

En 1060 (10 calendes febrer any 1 de Felip) Arnal conmutà a Albertí y Guilla, cònyugues, una terra «prope ipsas mansiones de *Bonfil Vidal* et ipso *ortal* que nos recepimus est subtus ipso *kastel* de Rialbi subteriori et abet afrontaciones ipso *ortal* de I. parté... in *ortal* de ipso *kastel*, de III. in cingulo... Quantum inter iste afrontaciones includunt sic conmutamus nobis ipso nostro *ortal* per ipsos uestros *kasalls* qui se tenet prope nostras mansiones...»

En lo molt interessant conveni celebrat per lo comte y'l Bisbe d'Urgell, en 1062, se diu que en cas de no complir lo primir lo pactat, se posarà a juhi de quatre persones y si no hi hagués acord, lo Bisbe y'l Comte designaràn llavors un cavaller cada hu, los qui feràn *ipsam batallam apud scutos et bastons*.

En 1063 (13 calendes marc any 4 del rey Felip) los consorts Pons y Billiarels venen a Trasoari una «peciola de nostro *mallol* plantatum... et est in comitatum orgelli in ualle capudensi, in apendicio sancte Marie de organiano ipso *mallol* in ipso plano subtus ipso *forn* et afrontat de II. partes in *mallol* et in uinea de nos uinditores... de IIII. in uinea de *Rodlan Arnall* et ipsa uinea est in locum que dicitur *coma* plantata...»

En octubre del any 5 del rey Felip, 1065 del istil modern, los cònyugues Ramon y Ermedruit veneren a *Guitard Guisad* y a sa muller *Tedberga* un alou en lo comtat d'Urgell, en la vall de *Figuls* «et abet afrontaciones a parte orientis in monte Clerano... de occiduo in flumen *Segre*... Quantum isti termini ambiunt... sic uindimus vobis... exceptus ipso *mallol* de domno *Guitard Guillelm* et ipsa terra de ipsa

choma. Et recepimus precium de uos emtores uncias III. de auro et quatuor manchosos placibils in rem ualentem».

En 1067, los consorts Joan Baró y Gersen atorgaren venda a Arnal Sala y deyen: «per hanc scriptura uindicionis nostre uindimus tibi una pecia de uinea qui nobis aduenit per comparacione... in uilla Caboez in locum que uocant ad *torrent de preuedro mort*.

En lo testament del sacerdot Isarn, sagristà de la Seu d'Urgell, datat a 4 agost del any 9 del rey Felip (1069 istil modern), hi llegim lo següent: «Et ad receptionem de fratrís suos in ipsa canonica dimisit *quartes VI. de formet et quinals V. de vino et porcos IIII et moltones IIII et ochas V. Et ad ipsa canonica iamdicta dimisit ipsas II. calderas maiores cum cremasclos meliores simul cum II. bacinos et cum XX^{ti} escudelas et mörter uno et ipsas mapes meliores et tonnas II que habebat in ipsa sede; et alia caldera migana cum cremalos et simul cum alias mapas et unum barril de X. quinals simul cum ipso superlito de palio que habebat in ipsa sede et I. feltro amarello qui ibidem erat. Et unum plumacium que sibi dederat Berengarius monachus dimisit a Bernardum Seniofredum suprascriptum... Et ad Bonumfilium presbiterum suprascriptum concessit *almocerias II. et guadenga I. meliore simul cum alio plomacio... Et ad Stephano dimisit ipsa sua almocelia meliore que habebat in sede cum lencol et plumaz cuberto de tirez et archa I cum ferradura... Et ipsa uinea plantata... cum medietate de ipsos nogueres... mandauit tenere ad B. Seniofredi... et ipso suo antifonario que fecerat scribere... ut sederet in ipsa ecclesia Sancta Maria sedis die cotidie simul cum ipso suo tropario, et ipso missal que fecit scribere precepit remanere ad Sancti Licerii...» (1).**

En 1072 (2 calendes marc any 13 del rey Felip) los consorts Bernat y Guidnel vènen a Arnal: «uindimus tibi II. *ferregenals* infra terminis de Rialbi in locum que uocant ad *Obac de gironella* et afrontat de I. parte in terra de Remon, de alia in terra Bernad, de III. in Arnal Isarn et alio *ferregenal* afrontat de I. parte...»

També ens interessa alguna de les clàusules del testament del clergue Guillelm, del any 1074: «In primis iubeo dare a domina mea genitricis Marie ad ipsa canonica *kinals III. de vino primo... et ad Petro sacricusto ipsa mea tonna noua et ad Gischafred sacerdos ipsa mea capa noua... Ad Oliua Ramon ipso orreo que ego comparauí de ipso gramatico... et ipsa mea vascula maiore uel minore... et choto I. de lit et pellicia mea noua et capa mea uetere et psalterio I. et troper et qua-*

(1) En la sentencia dictada'l dijous 16 octubre 1072, en lo plet vist devant lo comte de Cerdanya Guillelm (en la vila de Toló), que havia promogut lo Bisbe d'Urgell contra Uch Dalmau, per recobrar la iglesia de Rus, se disposa fer abdues parts jurament per batalla, y si l'Uch podia presentar testimonis en son favor, si'l Bisbe acceptava la declaració d'aquests denria entregarli dita iglesia «et si episcopus noluerit facere mittat *tornes* ad unam de *proves*». Si l'Uch no presentés més que un testimoni «per ipsum hoc mittat in uer et stet ad *tornes si combatre se potest...*»; y abds litigants deurién donar «fiduciam Comiti de ipso dret quod exire si debet de ipso placito».

ternos de officario et *hymner* I. remaneat ad Guillelmo iamdicto ut teneat in seruicio Sancte Marie et ipso psalterio qui fuit de Guilaberto sacerdos remaneat ad Sancti Sepulcri et de ipso *blad* que habeo remaneat ad Guillelmo iamdicto modio I...»

Pertany encare al any 1074, però és del arxiu d'Organyà, la donació propter nupcias que feu Guitart, senyor de Caboet, fill d'Isarn, a sa esposa Gebelina, y que reproduïm sencera perquè conté diverses paraules en vulgar que convé conèixer: «Et uleat semel facta donacio. Quia res donate si in presenti tradite fuerint nullo modo repetantur a donatore. Ob hoc igitur in dei nomine. Ego Gitardus proli Isarno donator sum tibi Gebelina conuux mea filia Gilla per hanc scriptura donacionis mee. Dono namque tibi aliquit de alaudem meum quem abeo infra fines *Rialb* siue infra fines kapud ense; aduenit mihi unc alaudium ipsum qui est in *Rialb* subteriori per uocem auie me Ranilo siue per uocem genitricis mea Gerberga siue per aliasque uoces et ipsum qui est in uale kpudense qui fuit Guifredi Riculfi aduenit mihi per particiorim (?) siue per donacionem patris mei Isarno. Est ipsum alaude de capudense in apendicio sancte Marie organiani in uilla uocitata *Uilar* uel in eius agacenciis et est terris et uineis, kasas et kasalibus, ortis et ortalibus, linars et kanamars et arboribus de qualique generibus, pratis et pascuis et fontanulis et colubari. Et ipsum qui est infra fines *Rialb* in apendicio Sancti Aziseli in locum que dicitur *Serra* siue et infra kastro *Rialb* aud in ipso riuo est terris et uineis, kasas et kasalibus, ortis et ortalibus, linars et kanamars, molinis et molinaris cum eorum kapud aquis et eorum decursibus et eorum instrumentis et cum suis arboribus pomiferis uel inpomiferis. Abed affrontaciones ipsum alaudium qui est infra fines *Rialb* a parte orientis in flumen Siger aud in monte *matrona*. De meridie in ipso grado de Kastellione uel in riuo *Escob*. Affrontad a parte aquilonis indiuia aud in termino *Rialb* superiori. Ab occident taliuero plaga affrontad in termen (?) Mamahastri uel in ipsos muries. Et ipsum quie est in ualle kapudense in locum uocitatum *Uillar* abet affrontaciones a parte orientis in monte Kalui siue in flumen Siger. De meridie in despia aut in monte aueretoli. A parte aquillonis affrontad in pinlad siue in ipsos *forads*, aun in boue morto. Ab occiden tali uero parte affrontad in S. Fides uel in *roca aguta* (1) siue in ipso *grad* de senstras. Quantum

(1) La paraula *aguda*, que ja en Balari (*Origenes històrics*, pl. 64), indicà que's trobava en vulgar en vells documents de Catalunya com procedent del llatí *acutus* (participi d'*acuerre*) per expressar un cim al agut de les montanyes, surten en una escriptura del any 976, la més vella que coneixem ab aytal mot. Es la donació per lo clergue Francemir a la Seu d'Urgell d'un alou situat en la vall Ursiana, que afronta ab lo castell de Sant Jaume, ab la serra de Kananillas y ab *ipsas agudas*. També cita en vulgar *ipsas agudas de Boueto* un document de 1048, ja esmentat per en Balari. Y en altre de 1055 se senyalen així les afrontacions d'un alou donat per lo vescomte Brocard a la metexa Seu: a Llevant ab *serra de Mòled*; a Tramontana ab *rocha de penna alta*, ab la *penna de Seluanella* y la font de *Guvrera*, tornant vers *in caluo de bito mello y in ipsas agudas de Bouet*.

*predicti termini ambiunt et supradictas affrontaciones includunt, ego Gitard sic dono tibi Gebelina coniux mea predictis alaudibus cum exiis et regresiis et soliis et superpositis ad tuum plenissimum proprium ad omni integritate ut abeas et teneas in subdicionem meam sine gugum de ullum que hominem et si dicte minus que uenerit antequam de me mihi consistant predicti alaudi et si tu me superuixeris tenead eos solidos et quietos in uita tua et post tuum obitum remanant ad infantes meos et tuos ipsos quem tu elegeris exceptus ipsa *remolta* de ipsos *molins* qui est Sancte Marie Organiani. Et est manifestum quod si ego au quis libos (?) omo uel femina qui contra ista scriptura donacionis uenerit ad inrupendum non hoc uindicet quod requirit sed componat tibi in duplo cum omni suam melioracione. Et in antea ista scriptura firma sit hominque tempore. Facta est ista scriptura II idus gennuarii anno V^o X^{mo} Regni Philippi regis ✠ Albertinus leuita et iudex. Signum Arnallo proli Isarno. Signum Arnallo proli Ramon. Signum Guillelm proli Ricolf. ✠ Gitard Isarno, qui ista scriptura donacionis fieri gusi et testes firmare rogauit. Signum Isarno Gitard. Isarno sacerdos rogatus scripsit die et anno quod supra.»*

Una venda del any 1079 (any 20 del rey Felip) que atorgaren los consorts Bernat y Em y Sans y Adaleiz a favor de Alberti, jutge, se diu: «uendimus tibi uno *ort* et *kasal* et I. peciola de terra qui nobis aduenit per parentorum... Est ipsum alodium in ualle kapudensi... ad uilla uocitata *puial*. Abet affrontaciones predictum alodium de II. partes in *alod* de te ipso entore...»

Es del arxiu de la Seu'l testament atorgat en 1084 (4 nones abril any 24 del rey Felip) per Estefanía: «In Dei nomine ego Stephanía iaceo in egritudine adhuc memoria plena... Iubeo dare ad canonicos sedis Urgelli modus I. de *formet* et *quinals* V. de uino primo et porcho I. salato et alio porcho uiuo... Ad *Oliua Remon* solidos II.; ad Petri Arnalli solidos II. et ad filia mea Stephanía quoto I. et lenciolo I. et duos mapilos et duabus *tuallas* et meas pelliculas et meo manto, ad Sibilla mea *gondella*.»

Entre'ls pergamins rigurosament autèntichs d'Organyà hi havèm aplegat encare'l següent conveni del any 1090: «In anno XXX. I^o Philippi regis ebdomada prima, mensis decembris sic abeam placito Guifredum de *Pugol* et filiis suis apud Gerberga... de ipsos molendinis de *Soler* et de ipsa aqua qui pergit ad *ort* de *Guifred*. Et fuit ordinatum inter illis ut de predicta aqua *rigas* et *Guifred* et filiis suis ipso suo *ort* aut *linar* aut *chanamar* et predictus Guifred aut filiis suis aut uxor sua dedissent ad predicta Gerberga ut ad uir suus in *charn perna* I. de argencios II et ex cibaria emina I... et de ipsis predictis molindinis mittimus ego Gerberga et uiro meo *nostra part* in ipsa construccione de ferro et de petras et de totis instrumentis que opus abent ad ipsos *molins* et *Ramon* et *Guifred* aut illorum persona *pigen* ipsos *molins* quando opus est. Et predictus *Ramon* et *Guifred* aut illorum persona

donent ad Gerberga et ad uir suos terciam *part* de ipsa *moltura*... In presencia de *Gilelm Oliba* et *Ramon Onofred* et *Ramon Sinfred*.»

En 1092 (14 calendes maig any 33 de Felip) Belazdre y Semelia mare y filla, veneren als canonges d'Organyà Bernat, Company y Pere un mas «cum ipso cortale ab integrum et III^{or} *sorts de terres*... in ualle capudense... in locum que uocant ad ipsa *coma* et habet afrontaciones ipsum mansuum cum suo cortale de I. *part* in uinea de Orouis... de III. *part* in *ortal* de nos uinditores et ipsa *sort* de terra qui est ad ipso *pla* abet afrontaciones de I. *part* in terra de Sancta Maria Sedis... de IIII. uero *part* afrontat in ipsa *pared*...»

També d'Organyà y del any 1094: «In nomine domini ego *Mir Geribert* et uxor sua *Dadill* uinditores sumus uobis ad te *Arnal Girbert* et femina mea *Stephania*; per hanc scriptura uindicionis nostre uindimus uobis I. sorte de uinea qui nobis aduenit per planta... in locum que uochant ad ipsa *plana* prope ipso *torrent* et afrontat de I. parte in uinea de *Guilelm* et de *Ginedel*.»

En lo testament d'Arnau Bernat del citat any 94 (4 calendes març any 35 del rey Felip) se troba aquesta dextra: «El ipsum meum mobile in primus relinquo ad Sancte Marie Sedis ad ipsa tabula de argento I. alspergo et I. *elmo* et de ipso alspergo soluant uncias III. ad B. *Ramon de Noues*... et ipso meo cauallo relinquo uendant quomodo melius poterint et donant terciam partem ad ipso *clocher* Sancte Marie de Atralis et ipsas II. porciones ad ipsa *pintura* et ad ipso *guarnimento* de ipso altare uel ad opera de ipsa canonica...» Pertany al arxiu de la Seu. La donació següent és del d'Organyà y correspon al any 1095 del istil modern: «In nomine domini, ego *Mir Adalbert* et *Ramon Adalbert* donatores sumus a Deo et ad domum Sancte Marie qui est situs in loco *Organna*... et est ipsa terra in apendicio de Sancto Tirsi ad ipso *pla de Urgel* in uilla uocitata *Sorribes*; et est in ipsa insula et afrontat ipsa terra de I parte in terra de *Arnall Isarn* et de alia parte in terra de *Ahalec-gila*, de III. parte de nos donatores, de IIII. uero parte in terra de *Berenguer de Puig*... Facta karta donacionis VIII. kalendas aprilis anno XXXVI° regni Philippi regis. Signum *Mir Adalbert*. Signum *Ramon Adalbert*. Signum *Arnall Gilelm*. Signum *Ramon Gilelm*. Signum *Ramon Mir*.»

Te també algú mot català interessant lo testament de 1096 del sagristà Guadall de la Seu d'Urgell: «Ad Sancti Saluatoris I. torculario et uno cubo. Post istum anere iamdicto quod relinquo ad Miro Oliua et ad Olibano nepus suum mando ut habeant pelliculas meas de *gatos cum capa de golabru*; et ad scriptore Oliba mea *capa de presset* per istum testamentum qui scripsit cum filio suo Raimundo. Ad Petro Raimundi uno *trapo de lito* et I. *brisallo de fustani*.»

En la escriptura d'empenyorament, existent com l'anterior testament al arxiu capitular d'Urgell, atorgada en 1097 (10 calendes novembre any 38 del rey Felip) per Sant Ot, bisbe, a favor de Jozbert

Oriol y altres, d'una seva propietat situada a Bescaràn, se diu que cedeix també *XXX modios de ciuada de tona, XXV. moltons de magenchs* y lo *redetme* que va adquirir *in ipsos franchs de uilla Bescهران*.

Del meteix arxiu és lo testament d'una dona anomenada Guilla, del any 1100 (3 idus març any 41 del rey Felip): «Et dimito ad Sancta Maria de Solsona ipso alaude et ipsas voces que habeo in Guardia roia et in uno homine Bernard Gerovard totas ipsas voces que in illo habeo et uno sarracino et I. sarracina. et una *guadenga* et I. *plomaz*... et dimito ad Sancti Petri una *cocca* et I. *orcol* et uns *neulers* et una *kalde-va* et uns *cremascles* et una *mula* et uno *sarraci* et una *sarracina* et ipsa sarracina rancura illa *Arnall Onofred* et preco domno Bernard que iudicat illa per directum hac si quam ego habeo in illum fiduciam et si est mea fiat et si est de *Arnall Onofred* liberet illa; et dimitto ad Sancti Petri uno *quoto* et I. *guadenga* et uno *lenzol* et una *colcedra* et uno *plomaz* et unas *manustegas* et una *cannada* et duos *coltellos* et quindecim *parapsides* et inter *exadas* et *exadons* V. et uno *ferrol* et uno porcho et inter *ochas* et *anads* VII. et decem *gallinas* et dimitto ad Sancti Stephani de Sarga unum gonellum et unum *bambeiz* et unas *pells de conils* et vendat ipso *vestir* domno *Bernard* et *compreu una cortina* ad Sancti Stephani et uno vaso argenteo que remanet ibi inter *pelegrinos*... Et tota ipsa omnia remaneat in *bajulia de Deu* et de *Bernard Erall*...»

Mir y Maiasen cònyugues y sa filla Ermesen, atorgaren un acta en 1101 (pridie nonas marci anno 42 regnante Philippo rege) declarant que, «venerit placitum ad nos iamdictos de uno homine nomine *Guillem Bernard* presbiter que uenit ego Mir ad contradiccione apud *Guillem* et per hec contradiccione occisi eum. Et post hec uenimus in potestate de *Remon Guillem* et non potuimus directum facere. Et uenit *Guillelmus Ricolf* et dedit unum cauallum obtimum ad *Remon Guillem*; et propter ipsum *kawal* definiuit mihi ipsa morte de *Guillem* presbiter et recuperauit nos ipsum alodium. Et per hoc nos iamdictis *Mir* et *Maiasen* et filia nostra *Ermessen* facimus karta emendacionis de I. terra et II. *oliuers* ad te *Guillem Ricolf* et ad uxor tua *Ermengards*. Et est ipsa terra cum ipsos *oliuers* in comitatum *Orgello* in uilla *Nargo*... in locum que uocant a riuo *molins*. Et afrontat ipsa terra de I. *part* in strata qui pergit ad ipsa *casa*... et de III. in *torrent* qui discurrit de *planes*, et de quarta uero parte in ipso *semder* qui pergit ad ipsa *sala*. Et ipsos *oliuers* sunt in ipso capud aqual... Quantum inter istas afrontaciones includunt et isti termini ambiunt sic emendamus... et de nostro iuro in uestro tradimus dominio et potestate...»

Donarèm copia entera del següent pergami, original del arxiu d'Organyà, del any 1102, que conté també molts mots catalans y és hön per primera vegada trovàm escrit en forma vulgar igual a la actual lo nom d'Espanya: «Anno ab incarnatione domini nostri ihesu xri spti

Millesimo centesimo secundo, Era millesima centesima quadragesima, Indicione decima, Concurre duo, Pacta trigesima, quarto idus aprili feria quinta. Sic fuit placitum uel diffinicionem inter domnus Witardi senior Capudensi et Arnallus Raimundi, in talique modo quod habeat Arnallus raimundi de ipsa prima *pregera* de *blad* quem fecerit domnus Witard in auos ipsa *tercia part*. Exceptus de ipsas mansiones de *pere* salla et de *pere adalbert* et de illis qui ad eos pertinent. Et de ipsa *pregera* de Ceniz prima de ipso *blad*, habeat Arnallus ipsa medietate. Et ipsos *lexius* de Ceniz teneat Arnallus et si ibidem uenerit homo qui hedificare se uoluerit in ipso *lexiu*, hedificet illum ibi Arnall ad seruicium domnus Witardi et ad semedipso Arnalli. Et si Arnallus hedificare eum ibi noluerit, hedificet eum ibi domnus Witardi ad seruicium de iam dicto Arnalli et per semedipso et si in ullisque modis de ipsis *lexiuis* exierit ullum auere, habeant illum per medietate domnus Witardi cum predicto Arnalli. Et ipso homine de Asnurri cum ipso de Ponts *pledagent* illos in bene et in pace domnus Witardi cum prefato Arnalli et cum illorum homines priuatos per donacione quem fecit domnus *Isarn* ad Raimundus Arnalli. Similiter et de hoc quod requirunt ipsos cauallarios in ipsa *uila de Arts*, habeat placitum domnus Witardi cum ipsis cauallariis. Et iam dictus *Arnall* fiat mediator in ipso placito per directum inter ipsis cauallariis per donacione que fecisset domnus *Isarn* ad *Ramon Arnall*. Et de ipsa *uila* Sancti Johannis in ipsum quod habet ibi Arnallus per *feu*, de ipsa prima *pregera* de *blad* quem ibi fecerit domnus *Witard* habeat *Arnall* ipsa *tercia part*. Similiter de ipso *blad* de ipsa *uila de ferrera*. Et habeat Arnallus ipsa prima *pregera* de *blad* de uilla Chasselles tota cum ipso recet qui pertinet ad ipsos homines de Chasselles. Et ipsa dominicatura quem dederit domnus *Witard* ad *Arnall* in ipsa ualle capudensi, in qualique uilla eum illi dederit, sic fiat ad ipsa mesura de ipsa uilla. Et in ipsa *uila de Polig* habeat Arnallus ipsa medietate de ipsa *ost* et domnus *Witard* alia medietate. Et de uno homine de *Pulig* faciat emenna domnus *Witard* de ipsa *ost* a predicto *Arnall*. Et de ipsas *osts* quem faciunt ipsos homines de *Rialb* in *Espanna* (1), de ipsa quinta habeat Arnallus ipsa *tercia part*. Et iam dictus Arnallus fiat in amore et fidelitate de domnus *Witard* et in suos consilios et in sua druderia et in suo seruicio quo modo melius potuerit per fide et sine engan de domno *Witard* et sua mulier domna *Gibellina*. Et inter *Witard* et suos homines et domna *Gibellina* non remaneat alia calumpnia quem ad illos ueniat de *Arnall*. Actum est hoc in die et anno quod in prima linea dictum est et in presencia et audiencia de bernardus raimundi et berengarius raimundi et

(1) No cal advertir que lo nom Espanya era donat llavors solament a la terra dominada encare per los serrahins y per consegüent és molt fàcil que aci al parlar de les operacions militars que devien fer los homes de Rialp en Espanya, se referís al territori dels voltants de Lleida y Balaguer.

Mironis Arnalli atque Willihelmus Witardi et Arnallus Witardi et arnallus gaucredi et arnallus girberti et Witardus Girberti atque alii homines qui ibidem fuerunt.»

Lo testament d'Arnall Mager, de 1104 (4 calendes juny any 44 del rey Felip) disposa aquestes dexes: «In primis ipso *caual* que habeo per R. Ollemari... et ad Petrus Mager fratre meo relinquo ipso meo *pullino* cum una *sela* et I *freno* et I. *alsperg* et ipso meo *escud* et ipsa *lancea* cum ipsa *espada* et ipsa *egua* que habeo cum *Seniofred Oliba*».

En lo testament atorgat en 1104 per lo cavaller Ramón Arnall al anàrsen al servey del Sant Sepulcre a Terrà Santa conté nombrosos noms geogràfics de Cerdanya en vulgar, *Enveg*, *Chexans* (avuy *Caxans*), *Alb*, *Adàs*, *Prullans* y altres y disposa que sia venut lo seu *pulli kaualli* per entregar son preu a Sant Jaume de Galicia.

Més noms geogràfics de Cerdanya figuren en vulgar en la donació que Bernat Isarn feu en 1105 a la Seu d'Urgell. Entre ells *Caldegès*, *Ur*, *Olceia*, *Liuvia*, *Palazol*, *Is*.

Es del meteix any cinch un capbreu efectuat per lo bisbe Sant Ot y los homens d'Aiguatebia, hón consten les impositcions feudals sobre diferents masovers. En Chacull dona *perna I et iuntolls de molto*; en Bellshom dona *perna I et espatllar, fogaces II*; la borda den Oromir Bonfill *quarter I. de molto*; en Sunyer de Pugal *perna I. a precio medalles III* y s'anota ademés *in ipsos boschs de uilla Talaz modios II. de ciuada*, de cens anyal. Tots aquests documents són del arxiu de la Seu. Lo següent és del d'Organyà. Consisteix en una donació del any 1115, feta a la iglesia d'Organyà per Donya Jordana al anàrsen a Jerusalem de «unum mansum quem dedit mihi frater meus domnus Mironi cum uxor sua Valenca et est ipsum mansum in uilla Capodecei (Caboet) in locum quem dicunt *uila plana*... et post obitum meum remaneat solidum ad Sanctam Mariam et seruicium illius domus sunt *quartes IIIes* de blado, sex sestarios *rasos* et sex *corrents* et *perna I...* et emina I. de cibaria et *carbes IIIes* et quinta pars de uno recepto».

En 1119 (5 idus janer any 11 del rey Lluís) atorgà testament lo pavorde Ramón Bernat, de Santa Maria de la Seu y conté'l document aquestes dexes: «Concedo iterum Raimundo filio suo *cot I. et guadenga I. et plomaz I...* ad Petro Tanarensi *guadenga I. optima* cum penes IIII. Ad Petro Arnall alia *guadenga*. Ad Guillelmo Raimundi alia. Ad Julianum alia. Ad Gerallo meam capam de isam bruno. Ad cognata mea de Sancti Stephani mulier Berengarii meas pelles. Ad Miro Compani alia *guadengam*. Ad Bernardo Petri *cot I. Vexella* cuncta quam habeo medietatem dimitto ad Canonicam et medietatem ad ospicium. Vascula alia minore scilicet ferramenta callarias uel ollas siue *sartagines*, *escutellas*, sciphos, et alia usibilia ad Raimundo nepote meo totum dimitto».

En la escriptura de cessió feta per los clergues de la Seu a en Ponç Gerall de una heretat a Cerdanya, en 1120, se diu que donarà VII. fo-

gaces, I. *perna de tres argencs y iuntols uns* y del molí allí existent en donarà VI. *ferros de mul* ab llurs claus.

En 1121, Bernat Guillèm y Ermengards consorts, donàren a Sancta Maria d'Organyà y a la seva canònica, lo mas de Ramón Guillèm de Pugol y ademés «unam refeccionem per unum quemque annum XII^m *fogaces* et *cannades* IIII^{or} *de ui* et *molto* I... et abet terminos de una parte in monte caluio... de *tercia* in *bov mort*, de *quarta* in *Bordonera*».

En 1123 (idus febrer 1122) Bernat Miró y Sanxa, cònyugues, cediren als consorts Bernat Jozpert y Alet «ipsas terras qui nostras sunt ad ipsos *quexans* et ipsa *plana* de ipso *seradal adenla* usque ad ipso *torrent* et ipso orto prope ipsa *era de Mir lenguard* et ipsas casas qui sunt ad ipso *serradel* et duas sortes de terras qui sunt ad ipso *chabrunol* et ipsos *lexiuos* qui nobis pertinent qui sunt in uilla *uillar*... afrontat de prima parte in ipsos *casals*, de II. *torrent*... ipsos casas qui est prope ipsa *porta de serradel* et alio orto afrontat de I. parte de nobis acaptatores...»

Miró Gerall atorgà donació a la iglesia de Santa Maria d'Organyà, en 1127 (4 calendes setembre any 20 del rey Lluís), d'un alou a Rialb. «Et ego Raimundus prior simul cum congregacione clericorum concedimus tibi Mironi Geralli honorem et beneficium quod modo tenes per Sancta Maria et per ipsius priorem et si necessitas tibi euenerit uade ad prenomiatum locum et sias ibi onoratus omnibus diebus uite tue secundum possibilitatem ipsius loci...» Y al peu de la metexa escriptura, s'hi llegeix: «Ego R prior et Miro Geralli damus et concedimus de prenomiato allodio ad feminam nomine Rossa I. casa latus casa de Isarno Companni cum *ortal* de ipso *cantó* usque ad uiam cum ipso *ammeler* et I. orto subtus casas Gifred Bonifilii et allium qui est de parte ipso *toorent* et terminatur *de una part* in *ortal* de Sacta Maria cum ipsas *figeras* et alium qui est *a fora* qui se tenet cum orto de Sancti Aciscii.»

Ramón, prior d'Organyà, atorgà donació en 1139 (4 idus febrer 1138 de la encarnació), als consorts Arnall y Majencia «meos directos quos habeo uel habere debeo in meo manso de *Figols*... et in plano Sancto Tirsi et in suis terminis... Hec autem omnia sunt case cum casalibus et orti cum ortalibus... et columbario... molendina... et *linars* et *cannamars* et *abeller*... et faciatis receptum per unumquemque annum clericis beate Marie Organiani *porc* I. uel *molto* ualente argencios IIII^{or} et XII^m *fogaces* frumeti et quatuor *cannades* uini puri pro anima mea...»

En 1142 (III nonas aprili anno VI. regnante Ludouico regis iunioris), Ermesenda y sos fills veneren a la iglesia d'Organyà dues vines en terme del castell de Rialb, comtat d'Urgell, «et abet afrontaciones ipsa una uinea de I. *part* in uinea de *Karbonel*, de alia in *hera de fe-rer*, de III. in uineas de Guitard Galin; et alia *sort* de uinea afrontat de I. *part* in cingulo... de III. in strata. Quantum istas afrontaciones includum... sic uindimus... cum exiis et regressiis earum et ad *alod franc* sine engan.»

En 1144 lo prior d'Organyà, Ramón, «emi et excamuiavi de hominibus de Fontaned alodium quod habent vel habere debent ad locum qui dicitur *cherosa*, de ipsa strata usque ad collum marini. In primis relinquo Raimundo Isarni demedium modium de *blado*, quarta I. de *forment* et alia de ordii et *cannades* octo de uino et argencios II. de *magench* et *cauada* de censu quod de sua mansione exiebat et parillum unum de gallinis. Et ad Guillelmum Gaufredi et ad filium eius Arnallum dono estolitam que fuit de Gilaberto Mironis excepta I. *terra a pla de Borrell*... Et ad Bernardum Johannis unam terram que est ad *pedrizs de ganischera*... Et ad Petrum Isarni sortem unam de linare ad *linars subirans*...»

També es del arxiu d'Organyà el següent document de 1157:

«In Dei eterni et salvatoris nostre nomine ego domina Eliards de monte leno dono et trado me ipsam scilicet meum corpus et anima cum hoc totum quod habeo vel habere debeo ad Sancta Maria Organiani et modo presens cum consilio et adiutorio omnium clericorum Organiani et domina de Bergha qui ibi est Deo data. ad limina Sancti Iacobi pergere cupio. et si forte obiero in hac peregrinacione habeat Sancta Maria totum quod habeo tam mobile quam honore. Promito (?) omnes expletos de monte leno de pane et vino et carne. duos quidem mansos quos mihi laxavit pater meus de aviatico et frater meus mihi laudavit atque concedit. habeat Sancta Maria unum mansum qui est ad uthes que fuit de Richolf Codina. et alium ad Sallent quem tenet Renallus et Chonillus cum censibus et usibus et districtis et mandamentis sicuti ut avus et pater meus unquam melius habuit et ego habeo et melius habere debeo et VIII. *guadenges* et *lencos* III. et *plomacs* II. et *tovalles* et *plomacza* I. et *callera* I. et *olla* I. et *archa* I. et *quartes* VI. de *blat* ad mensuram Acrimontis qui targer et Maria redere (?) debet et inter arietes et oves et capreas otoginta III^{or} et duas equas et bovum I. et porchos V. medietatem. Et similiter relinquo ad Sancta Maria meam semente et meos expletos qui sunt ad Soler Bernard scilicet unam tonnam de vino plena et aliam tonnam absque vino. Et siat hec in tuicione et defensione Raimundi Arnalli de Sechanel et filia mea Sanca ut et ipsi manuteneant et adiuvent ad Sancta Maria tenere et defendere contra cunctos homines. Et fiat hoc totum in guarda et in bajulia domino deo et Sancta Maria et in guarda et bajulia Arnallus Capodecii et Raimundo de Apilia et Englesa et G. de Vedrenna et R. Arnalli de Secanell et filias meas Arsendi et Sanca dilectas et aliorum proborum hominum et amicorum meorum istius terre. Actum est hoc anno ab incarnatione Domini CLVI^o post Millesimum XIII. kalendas aprilis.»

En 1166, Englesa y sos fills donaren als cónyugues Bernat Redón y Magencia una terra, fent «nobis cenum annuatim parillum unum de *gallines* et *fogaces* II. censuales et migeram unam uini *ateserad* et emnam unam de *ciuada*.»

Podem aprofitar també alguns mots catalans que conté'l testament

d'En Ramón d'Artesa, atorgat en 1172. Dexa' a son fill lo castell de *Guarda-si-uenen*, però tenintlo en hipoteca *per lo bispe et per la canonica*; y la meitat de les exides les tindrà també *per lo bispe et per los canonges*, los qui deuràn donar cent morabatins a Pons de Seró, «*et bispe et canonges si donen a Ponz de Sero istum auer suprascriptum teneant tantum ipso castel tro Ramon de artesa habeat pagatum istum hauer*». Pertany al arxiu del Capítol d'Urgell.

Donam transcripció entera del següent pergami d'Organya del any 1177: «VIII.X. Kalendas mai Facta sunt istas litteras uel ipsa Kartula que fecit dompna Arnalla de Caboueth ad uiro suo Bertran de Tarasco de ipsa honore de Caboueth uel de ipsa comtoria de Caboueth que habeo uel habere debeo in cunctis locis quot si Bertrandus uir meus habuerit infantes qui de se fuerint creati in me predicti infantes teneant et possideant omnem supradictum honorem sine blandimentum teneant et possideant semper de nullum hominem uel femina. El similiter habeant totum honorem quod pertinet michi de mater mea dompna Ermeniards de Taus sine blandimento de nullum hominem uel femina. Et hoc eciam aduenit mihi per uocem patris mei et per aliis uocibus. Et si non habuerit infantes *Bertran* de muliere sua Arnalla teneat et possideat *Bertran* uel cui ipse *Bertran* dubitare noluerit totum supradictum honorem quod usque reddantur ad ipsos de *Bertran* X. milia solidos *per les pignoras* que habet *trettas* et *per las* melioraciones que habet factas et *per la costa que li coste* sic mando ego Arnalla que de meliore moneda qui currenit in Urgello siant ipsos X. milia solidos paccatos. Et qui ista karta inquietare uoluerit in duplo componat et non sit disrupta. Actum est hoc facta ista karta anno ab incarnationi domini M.º C.º LXX VIIº.»

En juny 1180 Mir de Costa y sa muller Ermesen «vindimus ad omnes et ad feminas de *Figols* sutiranos in nostro alodio ermo ipsas petras totas et alio alodio condirecto uineas uel alodio ipsas petras */ores* ipsas *pareds* expletis leuatis et si nullum malum feceritis per ipsas petras de suos expletis redirigat ad ipsos uenditores ad concilium amicos nostros uel uestros et si non uolueritis redirigere ipsa malefacta, abent licencia nos uenditores contra cunctos comparatos nos et nostros *prenamus* XX^{ti} solidos et in ante ad stabiles *senes uincke* de nullum senior, et nos comparatos et ipsas nostras posteritas *si erems requests* per ipsas petras e nullum malum pre enderit si emendatum per consilium... Et hec sunt in comitato urgenlle in ualle *Figols*, ad locum ubi dicitur *Salt*. Et recepimus X. denarios *ab entrades* et *ab exides* ab ipsas petras in nostros alodios.»

En abril 1187, Magencia y Ramón, son fill, y'ls consorts Gispert y Saurina, veneren «tibi *Arnat Tixidor* et ad coniux sua Maria et ad filio suo *Montaner* et ad uestra posterita una terra quam abemus in comitato urgelli... in ualle uelorit et afrontat de dues partes *euos compradors*, de III. *el torrent de laperà*, de IIII. *euos compradors*...»

Al acabar aquesta nova col·lecció de documents interessants per a l'estudi històric de la nostra parla, repetim lo ja indicat al començament, çò és, que'ns havèm limitat a aplegar les paraules catalanes, dexant als filòlechs romanistes la tasca d'esbrinar les observacions fonètiques, morfològiques y sintàxiques a que necessàriament deuen donar lloch, més importants y fondes que les sugerides als profans per la senzilla lectura y la impressió superficial d'aytals escriptures. Creyèm que'ls investigadors faràn tan o major servey a la causa de la justificació de la antiguitat de la personalitat catalana, aportant col·leccions de documents que acusin la formació de la nostra llengua parlada desde'ls primers temps de la Reconquesta, com aportant diplomes que revelin lo profund sentit polítich de determinats prínceps de la Casa comtal de Barcelona o'l primerench desenrotllament en la nostra terra de les institucions mercantívoles y de les llibertats municipals.

JOAQUÍM MIRET Y SANS

CATÀLECH DE DOCUMENTS LULIANS

Al aplegar los documents personals del Beat Ramón Lluïl per encabirlos en la vida que d'aquest gran polígraf català preparavem, y que ja ha sortit a la llum pública ab lo títol: *El terciari francescà Beat Ramón Lluïl, Doctor Arcangèlic y Martre de Crist*, topàrem ab molts altres referents a fets originats a causa de les doctrines del Solitari de Randa. La curiositat engendrà'l desitj de coleccionarlos, a part de que nos semblà utilíssima cosa en lo modern renaximent del lulisme. Mossèn Salvador Boqué, en son treball *Les doctrines lulianes en el Congrés Universitari Català*, publicat en 1904, hi aplegà, com apèndix, un bon nombre de notícies y documents relatius a la historia del lulisme, més ab ells ab prou feines s'endevina la silueta d'aquella historia. Ab los materials que anavem recullint, augmentà l'afició de cercar y copiar tants documents com hem tingut a mà, y aixís ha sorgit aquella silueta y han quedat traçades les linies generals de la *Historia del Lulisme*, que'ns proposèm publicar a la major brevetat.

Com a un *avant-goût* per l'erudit estudiós, preteníem mostrarli ja de bones a primeres, tots aqueixos documents reunits, que demà deuràn ésser l'apèndix justificatiu de la *Historia*; mas ja que són pochs los completament inèdits, s'ha pensat més pràctic, de moment, publicarlos estractats y ab la cita del lloch d'hón los havèm tret, car no ofería gran interès reproduir in extenso documents ja coneguts, encare que sien escampats.

Heus aquí l'origen del present Catàlech de documents lulians que